

SAVEZ INŽENJERA I TEHNIČARA JUGOSLAVIJE I AKTIVNOST NA SKRAĆENJU RADNOG VREMENA U PRIVREDNIM ORGANIZACIJAMA

I Značaj problema uspešnosti skraćenja radnog vremena

1. U našoj socijalističkoj zajednici radni ljudi ostvaruju iz dana u dan sve veći nivo životnog standarda i bolje uslove života, podižu svoje stručne sposobnosti neophodne za osvajanje novih procesa i ostvaruju intenzivniji kulturni i društveno-politički život.

To je moguće zato što se, s jedne strane, korišćenjem naučnih dostignuća iz oblasti tehnike i tehnologije kao i organizacije proizvodnje znatno smanjuje društveno potrebno vreme izrade proizvoda pri čemu se produktivnost rada i ekonomičnost proizvodnje povećavaju i što je s druge strane, u socijalističkim odnosima proizvodnje radni čovek postao i jedini korisnik tekovine svoga rada.

1. 2. Nivo proizvodnih snaga naše zemlje i rezerve koje u okviru njih još nisu dovoljno iskoristene omogućili su, a i uslovi u datom momentu postavljenje na dnevni red pitanja skraćivanja efektivnog vremena rada u procesu proizvodnje sa 48-časovne na 42-časovnu radnu nedelju. Sprovođenjem ustavne odredbe u život radno vreme radnika biće smanjeno za cca 13,3% procenata što će se odraziti na širenje aktivnosti izvan neposredne proizvodnje i jačanje društvenih funkcija neposrednih proizvođača.

Skraćenje radnog vremena ne sme značiti i odgovarajuće smanjenje proizvodnje, pošto bi takva solucija prouzrokovala niz ekonomskih i društveno-političkih poteškoća za našu zajednicu. Potrebno je, dakle, u samom procesu prelaska na kraće radno vreme obezbediti odgovarajuće povećanje nivoa produktivnosti rada i ekonomičnosti poslovanja, unaprediti proizvodne snage na veći stupanj i iskoristiti rezerve raspoloživih rezervi nadoknaditi gubitak usled manjeg angažovanja radnika u procesu proizvodnje. To se svakako može i mora postići uz ozbiljne pripreme i mobilizaciju raspoloživih snaga kako umnih tako i materijalnih.

1. 3. Državni i društveni organi naše zajednice preduzimaju posebne mere kako bi se obezbedilo blagovremeno sprovođenje priprema u privrednim organizacijama u cilju uspešnog izvršenja postavljenog zadatka. Na Saveznom kao i republičkim, sreskim i opštinskim nivoima radi niz komisija sa odgovarajućim zadacima. Državne institucije, zatim komore i sindikati, angažovani su u direktnom pružanju pomoći privrednim organizacijama. Isto tako i niz istraživačkih institucija radi studije iz oblasti skraćenja radnog vremena, tražeći optimalna rešenja za sve probleme koji se pojavljuju ili se mogu pojaviti. Iz štampe izlazi i niz publikacija koje treba da ukazu privrednim organizacijama na mere koje će im olakšati rešavanje niza problema opšte ili specifične prirode. Pristupilo se i sprovođenju eksperimenata sa prelaskom 300 privrednih organizacija na skraćeno radno vreme i izradio postupak provere i analize ostvarenih rezultata u njima. Iskustvo dobijeno kroz eksperimenat treba da olakša ostalim radnim organizacijama prelazak na skraćeno radno vreme ali i da pruži zajednici dokaze o mogućnostima u pogledu tempa prelaska na skraćeno radno vreme svih privrednih organizacija i ukaže na oblike i potrebu društvene intervencije. Ostvareno iskustvo i istraživanja koja će uslediti biće baza za donošenje zakonskih odredaba kroz koje će se precizirati uslovi i rokovi prelaska cele privrede na skraćeno radno vreme.

1. 4. USLOVI PRELASKA NA SKRAĆENO RADNO VREME DEFINISANI SU U MATERIJALIMA SAVEZNE KOMISIJE ZA RADNO VREME I MOGU SE UGLAVNOM SUMIRATI U SLEDEĆIM POSTAVKAMA:

Prvo: Prelaskom na skraćeno radno vreme privredne organizacije treba da obezbede normalni porast nivoa proizvodnje, kao da takvog prelaza nije ni bilo. To znači da proizvodnja u celini i po jednom radniku u periodu prelaska na skraćeno radno vreme treba da bude veća od ranije proizvodnje u uslovima 48-časovne radne nedelje za normalni porast nivoa proizvodnje, kako u naturalnim tako i u vrednosnim pokazateljima.

Drugo: Nivo ostvarenog dohotka privredne organizacije, u celini kao i u komponentama kod svih faza raspodele, treba da bude takav kao da nije ni bilo prelaza na skraćeno radno vreme. To znači da i društvena akumulacija i fondovi radne organizacije kao i lični dohodi radnika treba da i u uslovima skraćenog radnog vremena budu povećani u apsolutnom i u procentnom iznosu za odgovarajući normalni godišnji porast u odnosu na raniji period kada se radilo 48 časova u radnoj nedelji.

Jasno je da ostvarenje postavljenih zahteva traži **znatno povećanje nivoa produktivnosti rada** kako u odnosu na postojeći nivo, tako i njegov prosečni rast iz godine u godinu, i još **snažniju afirmaciju podizanja nivoa ekonomičnosti poslovanja** u odnosu na ranije stanje. Insistiranje na znatno bržem podizanju nivoa produktivnosti i istovremeno ekonomičnosti poslovanja, neophodno je u datim uslovima jer bi za ostvarenje postavljenih zahteva samo preko podizanja nivoa produktivnosti rada moralo tražiti da radna organizacija poveća svoju produktivnost po radniku za cca 20 procenata u jednogodišnjem skoku, što je u najvećem broju slučajeva praktično neostvarljivo. Druga, znatno šira mogućnost ostvarivanja postavljenih zahteva, mogućnost poboljšanja rezultata poslovanja kroz podizanje nivoa ekonomičnosti poslovanja i iskorišćenja svih mogućih raspoloživih rezervi u sniženju troškova proizvodnje, postaje zbog togta neophodni zahtev momenta. Da bi efekat skraćivanja radnog vremena imao svoj cilj, ostvarenje postavljenih uslova treba da bude izvršeno bez povećanja prodajnih cijena proizvoda i usluga inače bi se kao što kaže narod, »propisalo iz šupljeg u prazno« i ne bi se mogao postići traženi efekat ni na nivou zajednice ni pojedinca.

Uslovi traže da se kod skraćivanja radnog vremena i prekovremeni rad ne povećava, jer se u protivnom stvarno radno vrijeme ne bi skratilo, te bi ustavna odredba bila samo formalno ispunjena.

2. PRIPREME PRIVREDNIH ORGANIZACIJA ZA PRELAZAK NA SKRAĆENO RADNO VREME I IZRADA ODGOVARAJUĆIH PROJEKATA

Teren na kome se razvija osnovna aktivnost za obezbeđenje uspešnog prelaska na skraćeno radno vreme je privredna organizacija, pa je zato i uloga osnovnih organizacija Saveza inženjera i tehničara tamo najvažnija i najcelishodnija.

Još u fazi opštih diskusija i mobilizacije kolektiva da pristupi pripremama za skraćivanje radnog vremena, inženjeri i tehničari treba da budu ti koji će problemu dati pravi značaj i ozbiljnost i ukazati na puteve razrešavanja svih pitanja u vezi s njim.

2. 1. Postavljajući zadatak da privredna organizacija pri smanjenom vremenskom angažovanju raspoloživih radnika u procesu proizvodnje postigne ne samo iste nego i poboljšane rezultate poslovanja, moramo shvatiti da je to vrlo težak zadatak koji se ne može ostvariti spontano nego kroz intenzivnu aktivnost i niz mera, preduzetih u cilju podizanja nivoa produktivnosti i ekonomičnosti poslovanja. U stvari da takvih rezultata može se doći samo kroz sagledavanje postojećih problema proizvodnje, **izrade vrlo studioznog i ozbiljnog projekta uslova i mjera za otklanjanje slabosti i planskog ostvarivanja tih mera.** Sigurno je da takvi projekti nisu i ne mogu biti kratkoročni; ni u pogledu postavljanja ni u realizacije jer se preko noći ne mogu postići traženi rezultati u poboljšanju poslovanja. Projekti moraju biti o-

bezbedeni i vremenski i kadrovski i materijalno i biti konkretni u svojim zahtevima, tako da radna organizacija oseća u svojim poslovnim rezultatima svaki korak koji je napravila prema projektu.

U izradi tih projekata i njihovoj realizaciji, kao i rešavanju drugih problema prelaska na skraćeno radno vreme, inženjeri i tehničari treba da nađu svoje mesto u privrednim organizacijama i njihovim komisijama i stručnim grupama kao i komorama, općinskim skupštinama itd., itd.

U komisijama koje formiraju organi upravljanja za analizu problematike skraćena radnog vremena, kao i u stručnim ekipama formirani za izradu projekta, inženjeri i tehničari treba da se založe za takva rešenja koja će se u realizaciji pokazati izvodljivim i pravičnim.

2. 2. Projekat skraćivanja radnog vremena u privrednoj organizaciji bazira na iscrpnoj analizi postojećeg stanja organizacije i utvrđenom polaznom stanju svih elemenata proizvodnje kao startne osnove za sagledavanje uspešnosti ostvarivanja mera predviđenih projektom. Parcijalne projekcije postojećeg stanja i mere predvedene po svim osnovnim faktorima unapređenja proizvodnje u privrednoj organizaciji, sastavni su deo projekta kao cjelne i jedinstvenog cilja. Svaka postavljena projekcija intenzifikacije delovanja nekog od faktora proizvodnje treba da bude obezbeđena u pogledu ostvarenja angažovanjem predviđenih i raspoloživih sredstava i kadrova.

Projekat privredne organizacije u stvari treba osvanivati iz dana u dan i to po radu koji odgovara i mogućnostima i potrebama privredne organizacije. Razumljivo je da treba insistirati prvo na faktorima čije intasiviranje ne traži naročito velika sredstva, ali ne treba zaboraviti ni takve intervencije koje duboko zadiru u tehnologiju proizvodnje ako su one, sa stano- višta obezbeđenja neophodnih rezultata poslovanja nužne za uspešan pre- lazak na skraćeno radno vreme.

Praćenje rezultata do kojih se dolazi ostvarivanjem pojedinih predviđenih mera iz projekta neophodni je uslov uspešnosti njegove realizacije i even- tualne korekcije u toku izvođenja. Takvo praćenje neophodno je i sa stano- višta zajednice jer će omogućiti, s jedne strane, komištenje iskustava i izbegavanje ponavljanja istih grešaka a, s druge strane, obezbedit će pravi- lan tok društvene intervencije tamo gdje je ona potrebna.

Privredne organizacije koje su već prošle na skraćeno radno vreme u okviru privrednog modela od 300 organizacija, mogu biti dobra škola iskustava za ostale radne organizacije i njihov inženjersko-tehnički kadar, kod re- šavanja sopstvene problematike, razumljivo, što će biti prvenstveno zadatak inženjera i tehničara.

3. MERE ZA UNAPREĐENJE PROIZVODNJE U PRIVREDNIM ORGANIZACIJAMA U CILJU SKRACENJA RADNOG VRE- MENA I ULOGA INŽENJERA I TEHNIČARA

Već smo napomenuli da se kod dobro organizovanih priprema za prelazak na skraćeno radno vreme polazi solidno izvršenih analiza i dijagnoza sta- nja radnih organizacija. Takve analize i dijagnoze mogu biti dobre jedino ako su ih radile ekipe sastavljene od tehničara i ekonomista i ako su obuh- vatile sve elemente i faktore koji su uslovlili odgovarajuće stanje privredne organizacije. Znači da je i na prvom koraku u pripremama za prelazak na skraćenje radnog vremena uloga inženjera i tehničara značajna. Takva ista uloga inženjersko-tehničkog kadra može se konstatovati i kod projektovanja svih principijelnih mera unapređenja proizvodnje.

U našem daljnjem izlaganju osvrnućemo se na neke najvažnije faktore u- napređenja proizvodnje, čije se razrešavanje u privrednoj organizaciji ne može ni zamisliti bez aktivnog učešća inženjera i tehničara.

3. 1. Počecemo s primjenom naučnih metoda u posmatranju trajanja radnih ope- racija radnika u datim uslovima, na datom radnom mestu, u cilju pobolj- šavanja efekta rada i skraćivanja trajanja određena radne operacije i pot- rebnog radnog vremena uopšte.

Studija vremena i pokreta radnika ne može se sprovesti bez učešća inženjera, a takva studija je najčešće baza za otkrivanje niza rezervi kao i slabosti u procesu proizvodnje. Ovakve studije postaju neophodne zato što, najčešće bez angažovanja većih materijalnih sredstava direktno dovode do skraćanja potrebnog radnog vremena u proizvodnji i omogućuju najefikasnije sprovođenje radnog vremena uopšte. Ako bismo skratili trajanje radnih operacija u proizvodnji za 13,3 procenta u odnosu na postojeće trajanje tih radnih operacija, onda bi u stvari, kompenzirali uticaj skraćanja radnog vremena od jednog časa dnevno po radniku na nivou proizvodnje i rezultate poslovanja.

I u površnom pregledu i analizi opterećenosti operacija nizom nekorisnih vremena u našim procesima proizvodnje, moramo konstatovati da smo još daleko iza industrijski razvijenih zemalja i da se problematika merenja i studiranja vremena (trajanja operacija i pokreta radnika nameće kao neophodna i primarna.

Kod izvršenja svake operacije ili proizvodnje određenog proizvoda možemo računati s jednim **osnovnim vremenom izrade** koje je neophodno i kod postojanja idealnih uslova proizvodnje. Ovo vreme je u datom momentu nepromenljivo i ne podleže reviziji ukoliko se iz osnova ne menja i tehnika i tehnologija proizvodnje.

Kod dalje analize vremena izvršenja jedne operacije, možemo konstatovati da postoji niz **dodatnih ali u datim uslovima potrebnih** vremena izrade, čija količina zavisi od specifičnosti samog proizvoda i njegovih dobrih i loših karakteristika, s obzirom na pogodnost za proizvodnju u datom proizvodnom procesu. Smanjenje trajanja ovih vremena je zahtjev koji se mora ostvariti odgovarajućim intervencijama.

Dalja analiza ukazuje na postojanje **isto tako dodatnih ali u datim uslovima isto tako potrebnih** vremena trajanja operacija zavisnih od pogodnosti i vrste tehnologije proizvodnje. Smanjenje trajanja ovih vremena može se i treba ostvariti preduzimanjem odgovarajućih mera koje će otkloniti njihove uzročnike.

Kroz studiju vremena i pokreta konstatovaćemo da u izvršenju svake operacije učestvuje i niz nekorisnih i nepotrebnih vremena. U prvu kategoriju tih vremena mogu se ubrojiti **nekorisna vremena prouzrokovana slabostima organizacije rada u celini** i na radnom mestu napose. Otklanjanje niz slabosti u organizaciji rada, možemo znatno poboljšati efekat rada radnika iskorišćujući maksimalno, u datim uslovima, raspoloživo radno vreme u korisnom radu.

U drugu kategoriju **nekorisnih vremena** možemo ubrojiti sva ona vremena trajanja operacije koju je prouzrokovao sam radnik bilo zbog svojih slabih stručnih kvaliteta, ili aljkavog rada i nepažnje uopšte. Podizanjem svijesti radnika i jačanjem ekonomske stimulacije, niz ovakvih vremena prestaće da se pojavljuje u toku trajanja operacije proizvodnje.

Kroz studij trajanja operacija na pojedinim radnim mestima i proizvodima kao cjelinama može se doći do saznanja o problemima koje treba razrešavati na nivou privredne organizacije. Dodatnom analizom istaknutih slabosti i faktora koji ih prouzrokuju, dolazi se do mera koje treba preduzeti u privrednoj organizaciji a isto tako omogućuje se i praćenje napredovanja radne organizacije u pogledu poboljšavanja rezultata poslovanja i u cjelini i po pojedinim faktorima proizvodnje.

Iz karaktera studije se vidi da je nju nemoguće sprovesti bez aktivne uloge inženjera i tehničara, a takve studije su sastavni dio priprema za skraćanje radnog vremena, izradu projekata i njihovu realizaciju.

3. 2. Iz teorije i prakse inženjerima i tehničarima su poznati problemi koje treba rešavati u skoro svim našim privrednim organizacijama, bez obzira na nivo do koga su te organizacije već došle.

Kolektiv kao osnovna pokretačka i noseća snaga borbe za unapređenje proizvodnje može uspešno delovati samo ako je baza njegovog delovanja dobro postavljena te je u tom poslu i odgovornost inženjerskog kadra pred kolektivom tim veća.

Iz dijagnoze i analize, kao i iz studija trajanja operacija proizvodnje, sigurno će se konstatovati redosljed i prioritet u razrješavanju problematike koja je došla do izražaja u svakoj konkretnoj organizaciji. O nekim od mnogobrojnih problema govorićemo u daljem izlaganju ne zato što ne bi bili poznati, nego zato da bismo posebno na njih skrenuli pažnju inženjersko-tehničkom kadru kod sprovođenja odgovarajućih aktivnosti.

Da se ne bi ostalo zatvorenih očiju pred nizom svakodnevnih slabosti u radnim organizacijama, poželjno je da pored inženjersko-tehničkog kadra iz same organizacije, u izradu dijagnoza i analiza budu uključeni i inženjeri i ekonomisti koji ne rade u radnoj organizaciji, a najbolje je ako se pri izradi dijagnoza obezbedi stručna pomoć produktivističkih organizacija. To je i jedan od puteva kojim inženjeri i tehničari mogu pomoći drugovima iz drugih organizacija, uključujući se u njihovu aktivnost i izmenjujući stečena iskustva još u startu što je korisno za sve.

3. 3. Svaka privredna organizacija posluje u određenim uslovima podele rada na nivou opštine, republike federacije pa i u okviru svjetskog tržišta. Ona posluje i u okviru određenog sistema raspodjele i ide putevima proširene reprodukcije u zavisnosti i od svojih mogućnosti i mogućnosti i politike zajednice kao celine.

Mada su ta pitanja na prvi pogled skup spoljnih uslova i faktora na čije unapređenje radna organizacija teško može da utiče, ipak radni kolektivi ne mogu preći u svojim projektima preko nekih mera kojima mogu itekako utjecati na poboljšanje opštih uslova svog poslovanja.

Traženje **optimalne podele rada** među proizvodnim organizacijama nije samo stvar planiranja i politike zajednice nego i volje i snage kolektiva da pođu putem koji od njih traži zajednica, putem gdje se nalaze interesi i kolektiva i celog društva, pa makar taj put u početku za neke organizacije izgledao i težak i skopčan sa izvjesnim žrtvama. Potrebno je u ovom pogledu napraviti odlučujuće korake. Projekti unapređenja proizvodnje ne mogu zaobići ove činjenice.

Kako da se sagleda pravi put i nađe optimalno rešenje? Odgovor na pitanje daje ispitivanje tržišta i mjesta i uloge radne organizacije u njegovom snabdevanju, kao i sirovinске baze i ostalih komponenata optimizacije proizvodnih kapaciteta pojedinih organizacija u sklopu opće podele rada.

Razrješavanje **problematike kooperacije s drugim privrednim organizacijama** u cilju sprovođenja podele rada ne samo u pogledu programskog dela nego i tehnologije proizvodnje, isto je tako jedan od puteva vrlo značajnih za rešenje niza unutrašnjih proizvodnih teškoća i slabosti pojedinih radnih organizacija, pa toj problematici treba prići i s tehnološke i s ekonomske strane.

Procesi integracije odvijaju se u našoj zemlji sve intenzivnije, rješavajući pritom niz pitanja i problema unapređenja proizvodnje, uključujući i podjelu rada i kooperaciju među privrednim organizacijama na optimalnoj bazi. I ti procesi treba da nađu svoje mesto u projektima skraćivanja radnog vremena, kao faktori koji će doprinjeti njegovom uspješnijem sprovođenju.

Loše postavljena privredna organizacija u sklopu opće podele rada ne može uspešno rešiti svoje osnovne unutrašnje probleme unapređenja proizvodnje, zato inženjeri i tehničari tim pitanjima treba da posvete punu pažnju.

3. 4. Prelazeći na probleme unapređenja unutrašnjih faktora proizvodnje u cilju omogućava skraćivanje radnog vremena, treba konstatovati da je to teren na kome inženjeri i tehničari svake pojedine privredne organizacije mogu dati maksimum. Ukazaćemo samo na neke.

3. 4. 1. **Studij specifičnosti proizvoda** je neophodan uslov unapređenja proizvodnje, a takve studije pozvani su da vrše jedino inženjeri i tehničari svih vrsta. Poznato je da se proces proizvodnje može poboljšati i smanjiti vreme izrade proizvoda ako je materijal od koga se radi proizvod prostudiran i po svojoj funkciji odgovara proizvodu do detalja. Potrebno je sam proizvod i zahteve koje on postavlja približiti mogućnostima tehnološkog procesa proizvodnje i omogućiti u datim uslovima što efikasniju proizvodnju.
3. 4. 2. **Unapređenje tehnologije proizvodnje unosenjem najnovijih tehničkih i naučnih dostignuća** u proces proizvodnje kao modernizacija pojedinih mašina i uređaja putem uvođenja **male automatizacije i grupne tehnologije** u cilju obezbeđenja najefikasnije proizvodnje uz minimalno angažovanje novih investicionih sredstava, jeste zadatak neodvojiv od aktivnosti inženjera i tehničara u privrednoj organizaciji.
3. 4. 3. **Sprovođenje unutrašnje standardizacije svih vrsta**, počevši od finansijskih standarda količina materijala pa do standarda proizvoda, delova operacija, afata radnih mesta, delova procesa itd. isto tako je zadatak čije se izvršenje ne može zamisliti bez učešća inženjera i tehničara. Taj zadatak je usko vezan za unapređenje proizvodnje i omogućavanje veće masovnosti istih operacija u procesu.
3. 4. 4. **Optimalno postavljenje a zatim i iskorištavanje instaliranih kapaciteta** zadatak je koji mogu rešavati mnogi profili kadrova u radnoj organizaciji, ali ga ne mogu razrešiti bez inženjera i tehničara. Usklađivanje toka procesa kao harmonične cjeline može biti obavljeno samo uz asistenciju inženjersko-tehničkog kadra. Rešavanje pitanja uskih grla, problem unutrašnje optimalne kooperacije u cilju maksimalnog iskorištavanja oruđa za rad, problemi rada radnika s više oruđa za rad, itd. sve su to faktori koje treba da razrešava radna organizacija ako želi da i u uslovima skraćenog radnog vremena obezbedi maksimalno korišćenje oruđa za rad.
3. 4. 5. **Pitanja prvenstvenog održavanja i remonta postrojenja**, a naročito organizacija službe održavanja u cilju svodenja zarstoja u proizvodnji na minimum, od prvorazrednog su značenja sa stanovišta obezbeđenja boljeg iskorištavanja kapaciteta proizvodnje u uslovima skraćenog radnog vremena. To pitanje dobija odlučujući značaj u kontinualnim procesima. Veza inženjera i tehničara s ovom problematikom samo po sebi je jasna.
3. 4. 6. **Organizacija radnog mesta** na bazi detaljne studije i merenja vremena i pokreta radnika u odgovarajućoj operaciji i traženja najadekvatnijih oruđa i alata za rad, također je posao inženjera i tehničara. Takva ista situacija je i sa **organizacijom procesa kao celine, a posebno unutrašnjeg transporta** koji se mora obaviti u procesu proizvodnje. Koliko je važno pitanje optimalne organizacije transporta za uspešno sprovođenje skraćenja radnog vremena, jasno je iz činjenice da je u najvećem broju procesa oko 50% uloženog rada dato na transport. Razumljivo je da na organizaciju radnog mesta imaju odlučujući uticaj i organizacioni oblici i funkcije drugih službi u radnoj organizaciji koje, na izgled, imaju malo zajedničkog sa inženjerskim znanjem što znači da je i tamo potrebna misao i akcija tehničkog kadra.
3. 4. 7. **Osnova dobrog procesa proizvodnje i ekonomičnosti poslovanja leži u tehničkoj pripremi proizvodnje**. Počevši od projekata koji se razrađuju do tehničkih operacija, pa preko materijala koji se definišu i po veličinama i kvalitetima i količinama, sve do postavljenja i sprovođenja određenog programa proizvodnje u radnoj organizaciji u cjelini ili njenim radnim jedinicama u skladu s potrebama i kapacitetima, uloga inženjera u pripremi proizvodnje i njenoj efikasnoj organizaciji je zacrtana do te granice da je nezamenjiva.
3. 4. 8. **Organizacija rada po smenama** može da bude postavljena na primitivnoj ali i naučnoj osnovi. Kod procesa gde treba da rade četiri smene postaje ovo pitanje organizacije naročito značajno. Kako iskoristiti radno vreme radnika ravnomerno i najefikasnije? Da li ukomponovati i neke radnike

- proizvodnje u zadatke održavanja ili druge poslove, i koje? Sve su to pitanja koja najefikasnije, po naučnim metodama, može da riješi tehnički kadar. Za sagledavanje problematike i metoda rešavanja ovih pitanja inženjerima, pored iskustava, stoji na raspolaganju i odgovarajuća literatura.
3. 4. 9. Povećati proizvodnju može i ona radna organizacija koja je uspela da postavi i ostvari **optimalnu strukturu svoje stručne radne snage**. Postaviti takvu strukturu koja zavisi i od same tehnike proizvodnje kao i od vrste proizvoda — nije lako, jer se ona zasniva na odgovarajućoj tehnologiji izrade koju postavljaju inženjeri i tehničari. Ostvariti traženu strukturu podizanjem stručnog kadra isto tako je težak i odgovoran, kao i dugotrajan zadatak. Inženjeri i tehničari su kadar na koji se kolektiv može osloniti pri donošenju tog pitanja.
3. 4. 10. **Problemi higijensko-tehničke zaštite** su usko povezani s radom inženjera i tehničara, tako da je aktivnost tehničkog kadra ne samo na obezbeđenju radnog mesta nego i na stručnom obrazovanju radnika, u tom smislu nezamenjiva.
3. 4. 11. **Definisanje instrumenata stimulacije radnika** za kvalitetnije i efikasnije iskorištavanje oruđa za rad i bolje rezultate u radu, isto su tako povezani sa aktivnošću inženjera i tehničara. Kako se mogu postaviti tehničke norme rada bez inženjersko-tehničkog kadra? Kako se one mogu unaprijediti bez tog kadra? Kako se mogu dati kriterijumi stimulacije na nivou neke radne jedinice u radnoj organizaciji ili na nivou cele radne organizacije, bez detaljnog sagledavanja uslova proizvodnje pojedinih radnih jedinica, a te uslove mogu najbolje sagledati neposredni učesnici i poznavaoi procesa proizvodnje tj. inženjeri i tehničari.
3. 4. 12. **I u politici raspodele čistog prihoda** inženjeri i tehničari imaju svoju određenu ulogu. Zar je moguće definisati politiku raspodele bez definisane politike razvoja radne organizacije? Poznato je da politiku razvoja mogu najbolje da definišu inženjeri i tehničari, razume se u tesnoj suradnji sa ekonomistima, a samim tim predodređene je i neophodna njihova aktivnost i na ovom polju.
3. 5. Ukratko — svuda, tamo gde se to vidi na prvi pogled i tamo gde to izgleda na oko drugačije, neophodno je aktivno prisustvo inženjera i tehničara. Nije potrebno dalje nabrajati mnogobrojne aktivnosti u radnoj organizaciji povezano za rad inženjersko-tehničkog kadra, jer je i ovo nekoliko nabrojanih problema povezanih sa aktivnošću tog kadra dovoljno da se vidi kolika je uloga inženjera i tehničara u razvoju proizvodnje, odnosno u rešavanju pitanja skraćenog radnog vremena preko stručne i solidne intervencije u rešavanju pojedinih problema unapređenja proizvodnje.

4. POSEBNA AKTIVNOST ORGANIZACIJA INŽENJERA I TEHNIČARA U PROBLEMATICI SKRAĆIVANJA RADNOG VREMENA

Shvaćajući puni značaj problematike prelaska na skraćeno radno vreme ne samo za pojedinačno uzete radne kolektive, nego i za celu našu socijalističku zajednicu, organizacija Saveza inženjera i tehničara treba da preduzme sve ono što do nje stoji da olakša izvršenje ustavne odredbe na najefikasniji i najlakši način.

4. 1. Savez smatra svojim prioritetnim zadatkom **aktivizaciju osnovnih organizacija DIT-a** u konkretnim problemima izrade projekata skraćenja radnog vremena za privredne organizacije a zatim i u njihovom sprovođenju u život. Kroz takvu aktivnost organizacija inženjera i tehničara odigraće svoju društvenu ulogu u rešavanju ovako značajnog pitanja s punom snagom.

Savez smatra svojom obavezom da pomogne svojim članovima i organizacijama da shvate značaj i suštinu pitanja i osposobe se za savladavanje specifičnosti radnih organizacija u kojima rade, a koje mogu stajati na putu

rešavanja problematike skraćanja radnog vremena kroz podizanje nivoa produktivnosti i ekonomičnosti poslovanja.

Uključenje u rad i rešavanje postavljenog zadatka počinje aktivnim istupanjem inženjera i tehničara u kolektivu, a zatim se odvija kroz rad komisija i stručnih grupa za radno vreme u privrednim organizacijama, kao i kroz rad na svom radnom mestu i sprovođenju konkretnih zadataka predviđenih projektom skraćanja radnog vremena.

4. 2. Neophodno je uključivanje inženjera i tehničara u rad **komisija i stručnih grupama na nivou opština**, jer će se u skupštinama općina definisati konkretna politika u vezi s mogućnostima pojedinih radnih organizacija da prelate na skraćeno radno vreme, i tražiti odgovarajuća izmena iskustva. Forme takvog uključivanja treba potražiti na terenu. To isto važi i pogledu uključenja inženjera i tehničara u rad stručnih radnih grupa i foruma na nivou republika.

4. 3. Da bi Savez inženjera i tehničara, kao organizacija, mogao pomoći svojim osnovnim organizacijama i svom članstvu u sagledavanju problematike i njenih specifičnosti, **forumi Saveza kao i komisije za produktivnost održavaće niz savetovanja** posvećenih problematici skraćivanja radnog vremena. Na tim savetovanjima ukazivaće se i na probleme, ali i vršiti izmena iskustava, kao i postavljati određeni programi aktivnosti u tom smislu.

4. 4. Odgovarajući **forumi Saveza diskutovaće i o specifičnim temama i studijama** koje rade istraživačke institucije, dajući pritom ne samo svoj kritički osvrt na kvalitet studija, nego i stručni doprinos za svestranije sagledavanje problematike, u cilju uspešnijeg regulisanja odgovarajuće materije kroz zakon i druge instrumente koje zajednica treba da donese u vezi sa sprovođenjem ustavne odredbe o skraćanju radnog vremena.

4. 5. Savez inženjera i tehničara **će organizovati široko savetovanje inženjera i tehničara** sredinom godine, na kome treba da dođu do izražaja obimna razmjena iskustava ostvarenih u organizacijama koje su već prešle na skraćeno radno vreme, kao i teorijska razmatranja pojedinih problema iz odgovarajuće oblasti. Materijali sa savetovanja bi bili posebno obrađeni i štampani kao pomoćni materijal za rad inženjera i tehničara u domenu skraćivanja radnog vremena.

4. 6. I na Kongresu inženjera i tehničara treba da se razmatra, po mogućnosti bar jedna tema iz domena problematike skraćanja radnog vremena. Ustavna odredba o skraćanju radnog vremena treba po svaku cenu da bude uspešno sprovedena, jer se ne sme dogoditi da se sa 42-časovne vraćamo opet na 84-časovnu radnu nedelju. Šta više, u skraćivanju radnog vremena treba da se ide još dalje, na još kraće radno vreme, zajedno sa ostvarenim uspesima u pogledu daljeg podizanja nivoa produktivnosti rada i ekonomičnosti proizvodnje. Time će se omogućiti još šire aktiviranje radnog čoveka na polju kulture i društvenih funkcija svih vrsta i obezbediti sprovoednje u život intencija ustavne odredbe o skraćanju radnog vremena. To je i pravac aktivnosti svih članova Saveza, to je i put kojim će ići organizacija u ovom momentu koji je odlučujući za postizanje daljih uspeha u budućnosti.